

Jaarverslag 2018

hûs en hiem

Jaarverslag 2018

Inhoud	Pagina
<u>Jaarverslag</u>	
Programma	
- Doelstelling en taken	4
- Uit en rondom de organisatie	6
Paragrafen	
- Onderhoud kapitaalgoederen	18
- Bedrijfsvoering	18
- Weerstandsvermogen	19
- Verbonden partijen	21
<u>Jaarrekening</u>	
- Financieel jaarverslag	22
- Balans per 31 december 2018	22
- Overzicht baten en lasten 2018	23
- Toelichting op de balans per 31 december 2018	25
- Toelichting op overzicht baten en lasten 2018	26
- Controleverklaring	34
Bijlage 1: Samenstelling bestuur/bureau	38
Bijlage 2: Samenstelling commissies	40
Bijlage 3: Overzichten productiecijfers 2018	41

Doelstelling en Taken

Doelstelling:

De Gemeenschappelijke Regeling 'hûs en hiem', welstandsadvisering en monumentenzorg, is opgericht 1 januari 1985 en voortgekomen uit:

1925: Provinciale Friesche Adviescommissie ter wering van de inbreuk op de schoonheid van stad en land.

1947: Provinciale Friese Schoonheidscommissie.

1980: Friese Schoonheidscommissie 'HUS en HIEM'.

De regeling heeft ten doel de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van de bouwkunstige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Friesland.

Taken:

Het lichaam geeft met behulp van een hem ten dienste staand bureau uitvoering aan de bovengenoemde doelstelling en oefent daarbij de volgende taken uit:

- a. het voorzien van de gemeenten in de welstandsadvisering als bedoeld in de Woningwet;
- b. het geven van adviezen over algemene welstandsvraagstukken aan gemeenten, andere openbare lichamen en aan particulieren, de laatsten voor zover het een tweede onafhankelijke beoordeling betreft van bouwplannen gelegen buiten de aan de Gemeenschappelijke Regeling deelnemende gemeenten;
- c. het voorzien van de gemeenten in de advisering over de toepassing van de Monumentenwet* en de Monumentenverordening in het bijzonder in de advisering als bedoeld in artikel 11 van die wet;
- d. het op verzoek van gemeenten, voorzien in de advisering over de toepassing van de Monumentenwet* en de Monumentenverordening, in het bijzonder ten aanzien van beschermde gemeentelijke monumenten en/ of in de advisering ten aanzien van (beeldbepalende) panden binnen ingeschreven beschermde stads- en dorpsgezichten en/of in de advisering van objecten met door de gemeente toegekende cultuurhistorische waarde.

Hoewel in het werkveld de benamingen 'welstandscommissie' en 'monumentencommissie' nog wel eens worden gebruikt, functioneert hûs en hiem al enkele jaren als integrale Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit. De integratie van disciplines als welstand, monumentenzorg, stedenbouw en landschap in één commissie kent, zo is al vaak gebleken, veel voordelen. Advisering gaat over het algemeen vlotter, is consistent en is voordeliger voor de aanvrager.

** Op 1 juli 2016 is de nieuwe Erfgoedwet in werking getreden. Hoewel daarmee de jure beoogd is de Monumentenwet uit 1988 te vervangen, is in afwachting van het in werking treden van de Omgevingswet, de facto overgangsrecht van toepassing. In die zin dat artikel 9.1 van de Erfgoedwet voorziet in het onverminderd van toepassing zijn van relevante artikelen uit de Monumentenwet 1988.*

Planoptimisme

Uit de door minister Ollongren in november 2018 aan de kamer gestuurde ‘Staat van de Woningmarkt 2018’, blijkt dat het woningtekort in Nederland niet kleiner wordt. Integendeel: het tekort neemt zelfs toe. Het regionale verschillen zijn fors: in Amsterdam bedraagt het tekort 6,5%, in Fryslân is het tekort becijferd op 0,7%. Geen alarmerend cijfer voor onze provincie, op het eerste gezicht.

Echter, om het tekort te berekenen wordt uitgegaan van het aantal huishoudens. Die zijn op dit moment wel bekend, maar het wordt anders wanneer we naar de toekomst kijken.

Prof. dr. P.J. Boelhouwer, hoogleraar Housing Systems aan de TU Delft, heeft berekeningen gemaakt die nogal afwijken van de cijfers van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Boelhouwer becijfert de groei van het aantal huishoudens naar 2050 toe op 1,5 miljoen, waar het ministerie een groei van 1 miljoen voorspelt.

Al enkele jaren wordt de bouw van het aantal gewenste (geplande) nieuwe woningen niet gehaald. Uit het aantal in 2018 afgegeven omgevingsvergunningen valt af te leiden dat ook in 2019 de productie beneden de planning blijft.

Niet enkel op nationaal niveau is sprake van zogenaamd planoptimisme. Ook provincies en gemeenten maken zich hieraan schuldig. De geplande productie voor over twee à drie jaar is vaak hoger dan de werkelijkheid dan laat zien.

Planoptimisme kent meerdere oorzaken: bijvoorbeeld gebrek aan capabele ambtenaren, gebrek aan bouwers en moeilijker te realiseren plannen (meer binnenstedelijk). Deze factoren laten echter onverlet het feit dat bij ‘stapeling van ambities’ de realiteitszin niet uit het oog verloren hoeft te worden. Reality check!

Bron: “Woningtekort weer niet ingelopen; integendeel” door Jos Feijtel (Omgevingsweb 28-11-2018)

Inleiding

Begin 2018 vond in Davos een conferentie van Europese ministers van Cultuur plaats waarbij, in het kader van het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018, een verklaring is ondertekend. Benoemd is dat cultuur een centrale rol speelt in de gebouwde omgeving. Gesteld is dat er dringend behoefte is aan een integrale, cultuurgerichte benadering van de gebouwde omgeving en voor een menselijke kijk op de manier waarop we gezamenlijk vormgeven aan de plaatsen waarin we wonen en aan de erfenis die we achterlaten.

Davos²⁰¹⁸ Declaration

**Conference of Ministers of Culture
20 – 22 January 2018, Davos Switzerland**

Het begrip *Baukultur* werd gepositioneerd: *Baukultur* omvat elke menselijke activiteit die de gebouwde omgeving verandert. De gehele gebouwde omgeving, waaronder elk ontworpen en gebouwd object dat is ingebed in en verband houdt met de natuurlijke omgeving, dient te worden beschouwd als één geheel. Tot de *Baukultur* behoren zowel bestaande gebouwen, waaronder monumenten en andere cultuurhistorische elementen, als het ontwerp en de bouw van hedendaagse gebouwen, infrastructuur, openbare ruimten en landschappen. Er wordt een visie gegeven op kwalitatief hoogstaande *Baukultur*, de voordelen van een kwalitatief hoogstaande *Baukultur* voor de samenleving worden benoemd, hoe een kwalitatief hoogstaande *Baukultur* kan worden bereikt, en waar men zich voor in wil gaan zetten.

In de Nederlandse versie van de verklaring van Davos is de Duitse term *Baukultur* onvertaald gebleven. In het Fries zouden we 'boukultuer' gewoon kunnen gebruiken.

Friesland is een deel van Europa, van Nederland, gewonnen op de natuurlijke ondergrond of het water, grotendeels ontworpen en ingericht met eeuwenlang volgehouden hoogstaand ingenieurswerk. De inrichting van de ruimte was en is een samenspel van economische, sociaalmaatschappelijke en esthetische ambities. Dit heeft geleid tot krachtige landschappen, steden en dorpen. Het belang van cultureel erfgoed, de kwaliteit van natuur en landschap, stedenbouwkundige kwaliteit en architectonische kwaliteit van bouwwerken wordt ook in Friesland nog steeds hoog geacht. Het is de vraag of de vanuit Den Haag geïnitieerde en op handen zijnde stelselvernieuwing veel invloed zal hebben op de Friese boukultuer.

In de toelichting op de Omgevingswet worden bovengenoemde aspecten benoemd als pijlers van 'goede omgevingskwaliteit'. Het gaat daarbij zowel om de menselijke beleving als om de intrinsieke waarden die de maatschappij toekent aan de identiteit van gebieden en aan dier- en plantensoorten. Zorg voor goede omgevingskwaliteit is een van de maatschappelijke doelstellingen van de

Omgevingswet en de verantwoordelijkheid daarvoor wordt zowel bij initiatiefnemers als bij de overheden neergelegd. Langzamerhand ontstaat er zicht op de mogelijkheden die nieuwe instrumenten als de omgevingsvisie en het omgevingsplan zullen bieden voor kwaliteitsbeleid. Tegelijk realiseren velen zich dat je goede omgevingskwaliteit niet kunt borgen zonder te vervallen in regels die ook weer nieuwe regels oproepen. En dat wilde men toch niet meer? Was het niet juist de bedoeling om die lawine van regels terug te dringen?

Wat wél met betrekkelijk weinig regelgeving zou kunnen worden geborgd, is het arrangeren van een goed gesprek over de omgevingskwaliteit. Mooiwaarts noemt dat het meerwaardegesprek, stelt voor om dat als procesvoorwaarde op te nemen in het Omgevingsplan en voorziet daarin een rol voor de onafhankelijke, gemeentelijke adviescommissie. Initiatiefnemers van bouwplannen kunnen dan in een vroegtijdig stadium worden bevraagd op en worden gestimuleerd om naast het realiseren van hun eigen belang met het bouwplan ook een maatschappelijke meerwaarde te creëren. Als goede omgevingskwaliteit op deze wijze wordt geagendeerd in alle plan- en ontwerpprocessen, zal dat niet alleen bijdragen aan de zorgvuldigheid bij bestuurlijke afwegingen, maar ook aan de Friese boukkultuur.

Marc A. Visser
secretaris/directeur

Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, TRKN

De Federatie Ruimtelijke Kwaliteit is de landelijke koepelorganisatie voor gemeentelijke en regionale adviescommissies, die de lokale en provinciale overheden adviseren over de kwaliteit van de gebouwde omgeving. De Federatie Ruimtelijke Kwaliteit deed een oproep aan raadsleden om na te denken en te praten over omgevingskwaliteit. Want met de invoering van de Omgevingswet zullen niet alleen de huidige instrumenten en procedures veranderen, ook de rol van de gemeenteraad ten opzichte van het college van B&W zal straks een nieuwe vorm krijgen.

Samen met de zusterorganisaties uit de andere provincies vormen wij Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland (TRKN) en wisselen de circa 200 adviseurs geregeld kennis en informatie uit.

In 2018 werd ook Young TRKN opgericht, waarin de jonge adviseurs zich hebben verenigd om gezamenlijk activiteiten te ontplooiën. Onze collega's van MOOI Noord-Holland organiseerden samen met een drietal gemeenten een expertmeeting over advisering over ruimtelijke kwaliteit in de toekomst. Op basis daarvan is een pamflet opgesteld dat probeert scherp te brengen in een vijftal dilemma's. Jef Mühren, directeur van MOOI Noord-Holland gaf een toelichting op het pamflet tijdens de najaarsvergadering van het bestuur op 30 november 2018.

Monumentensprekkuur

Partner in erfgoed is het Steunpunt Monumentenzorg Fryslân. Samen met het steunpunt, de provincie én de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) wordt maandelijks een Monumentensprekkuur georganiseerd. Dit is een laagdrempelig platform waar monumenteneigenaren terecht kunnen in een vroegtijdig stadium van planvorming. Ideeën over de transformatie, restauratie of onderhoud van (Rijks)monumenten kunnen worden voorgelegd aan de adviseurs. Groot voordeel is ook dat initiatiefnemers op één plek advies over hun plannen ontvangen, zodat zij niet langs meerdere loketten hoeven.

Het als rijksmonument beschermde badpaviljoen is in 1913/1914 in beton opgetrokken met kenmerkende Art Nouveau elementen.

Ook bijzondere kwesties zoals het Badpaviljoen in Hindeloopen (Rijksmonument dat zonder vergunning door de eigenaar is verbouwd) komen in het Monumentensprekkuur aan de orde. Door de Centrale Adviescommissie is in 2018 vervolgens een dringend verzoek gedaan aan de gemeente Súdwest-Fryslân om handhavend op te treden.

Documentaire

Over de werkzaamheden van hûs en hiem is een documentaire gemaakt, die te bekijken is via Youtube. De documentaire laat zien dat de advisering betrekking heeft op uiteenlopende vraagstukken op het gebied van ruimtelijke kwaliteit in Friesland. Naast de Centrale Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit en de Lokale Adviescommissies wordt ook aandacht besteed aan kwaliteitsteams en de Nije Pleats. Van de documentaire is ook een korte versie gemaakt.

Still uit documentaire
over de werkzaamheden
van hûs en hiem, te
bekijken op You Tube

Aanpak interieur kantoor hûs en hiem

Goed onderhoud is van belang om de waarde (onderdeel van het eigen vermogen van hûs en hiem) van het vastgoed te behouden. In 2017 is achterstallig onderhoud uitgevoerd aan de buitenkant van het eigen pand aan de Johan Willem Frisostraat te Leeuwarden. Dit betrof dakdekkerswerk, houtrotreparatie, schilderwerk en vernieuwen markiezen. Aan de buitenkant ziet het pand er weer tip-top uit.

Artist's impression van de
vernieuwde werkplekken

Binnen is echter een andere kwestie, het meubilair is versleten en voldoet niet meer aan ARBO-eisen. Ook schilderwerk, installaties, verlichting en stoffering vereisen vervanging. Op basis van een door het personeel opgesteld PVE is door interieurarchitecte Wanda de Vries een ontwerp gemaakt. Het Algemeen Bestuur heeft ingestemd met het plan. In 2019 wordt gestart met de uitvoering.

hûs en hiem prijs 2018

Bestuursleden Henk Deinum en Albert van der Ploeg zijn onderscheiden met de hûs en hiem prijs 2018. Deinum en Van der Ploeg, respectievelijk voorzitter en vicevoorzitter van het bestuur van hûs en hiem, ontvingen de prijs uit handen van Piet Klimstra.

Klimstra nam in november afscheid van hûs en hiem in verband met zijn pensionering na een dienstverband van ruim 43 jaar.

Uitreiking hûs en hiem prijs 2018
(foto Margreet Helder)

De hûs en hiem prijs is in 2015 ingesteld ter gelegenheid van het 90-jarig jubileum van hûs en hiem en diens rechtsvoorgangers, waaronder de Provinciale Friese Schoonheidscommissie.

De hûs en hiem prijs is bestemd voor personen, die zich op bijzondere wijze hebben ingezet voor het behoud en de verbetering van de ruimtelijke schoonheid in Fryslân. Het gaat daarbij niet om een éénmalig project, maar om het 'oeuvre' van een persoon gedurende een langere periode.

De winnaars van de hûs en hiem prijs ontvangen een speciaal ontworpen houten beeldje en een zilveren speld.

Abe Bonnema Prijs 2018

Jan Nauta (36) heeft de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2018 gewonnen en ontvangt daarvoor een bedrag van 20.000 euro. Het door Studio Nauta ontworpen Huis aan het Meer in Oudega is volgens de jury een prestatie van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, die toekomstige generaties inspireert en die tot voorbeeld strekt. Volgens de jury heeft Jan Nauta op een magnifieke plek een geweldig familiehuis gerealiseerd, dat de omgeving volstrekt niet domineert en dat zich vrij bescheiden voegt naar de weidsheid van meer en weilanden. Het ogenschijnlijk eenvoudige ontwerp heeft door diepgaand begrip van situering, ruimtelijke ontwikkeling, bouwtechniek en materiaalexpressie een uitzonderlijk innovatief karakter.

Prijswinnende architectuur in
Oudega (ontwerp Jan Nauta)

De jury stond onder leiding van Esther Agricola en bestond verder uit Saskia Bak, Annelies van der Goot, Eric Frijters, Dick van Wageningen en Michiel Riedijk. Marc A. Visser is secretaris van de jury.

Het secretariaat van de Abe Bonnema Prijs is ondergebracht bij hûs en hiem. In het Fries Museum te Leeuwarden was van 20 november 2018 tot en met 6 januari 2019 een tentoonstelling te zien met alle inzendingen voor de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2018.

Abe Bonnema Experience 2018

In het kader van Culturele Hoofdstad van Europa 2018 werd de Abe Bonnema Experience 2018 georganiseerd. De ir. Abe Bonnema Stichting stelde in samenwerking met Achmea elke zaterdag in 2018 de Panoramazaal bovenin de door Bonnema ontworpen Achmeatoren open voor bezoekers. Het magnifieke uitzicht vanaf meer dan honderd meter hoogte is een attractie op zich. Op de vloer was een luchtfoto van Friesland aangebracht. De tentoonstelling met de titel *Legacy of an architect* bevatte maquettes, tekeningen en foto's uit het oeuvre van Frieslands beroemdste architect van de twintigste eeuw. Met dit bijzondere evenement zetten de initiatiefnemers architectuur op de agenda van Culturele Hoofdstad Leeuwarden-Fryslân 2018.

Vredeman de Vries Prijs 2018

De door de provincie Fryslân ingestelde Vredeman de Vries Prijs werd in 2018 voor de 10^e keer uitgereikt en is gewonnen door architectenbureau Onix NL uit Groningen. Zij ontvingen de prijs van 5.000 euro voor museum en houtwerkplaats Houtstad in IJlst. De publieksprijs ging naar de nieuwbouw van woon- en behandelcentrum Parkhoven in Leeuwarden van VNL Architecten in Grou. De jury noemt het Museum en werkplaats Houtstad een bouwwerk dat respectvol omgaat met de oude houtzaagmolen en zijn directe omgeving. De prijs is vernoemd naar Hans Vredeman de Vries. Deze architect, planoloog, tekenaar en kunstenaar is in 1527 in Leeuwarden geboren.

Lemster Bokking 2018

Het gemaaltje aan het Lodo van Hamelpad, aan de oever van het Tjeukermeer bij Oosterzee heeft de Lemster Bokking 2018 gewonnen. Het gemaaltje ligt op een opvallende, prachtige locatie aan een bocht aan de fietsroute, bij het Tjeukermeer aan het Ludo van Hamelpad. Ooit hebben langs het Tjeukermeer meerdere elektrische gemaaltjes gestaan. De meesten zijn inmiddels verdwenen, maar dit elektrisch gemaaltje uit 1920 is door Plaatselijk Belang Oosterzee in 1992 gered van sloop. Het gemaaltje, met daarin de originele elektromotor is recentelijk gerestaureerd en voor het publiek nu permanent toegankelijk gemaakt. Het heeft ook een nieuwe bestemming gekregen als vogelkijkhut. Uit liefde voor erfgoed is een bijzonder object gered van de sloop en de vergetelheid. Dat inwoners gezamenlijk werken aan behoud van erfgoed is zeer te prijzen. Ook dit is een uiting van de Friese boukkultuer.

Organisatie

Bestuur

Het AB bestond in 2018 uit 19 (stemgerechtigde) wethouders. Dat zijn er vier minder dan in 2017. De oorzaak hiervan is naast het opheffen van de gemeente Leeuwarderadeel (bij gemeente Leeuwarden gevoegd) en gemeente Littenseradiel (verdeeld over gemeenten Leeuwarden, Súdwest-Fryslân en Waadhoeke), ook de samenvoeging van gemeenten het Bildt, Franekeradeel en Menameradiel tot de gemeente Waadhoeke. Na de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 zijn in veel gemeenten nieuwe colleges van B&W van start gegaan. Van de 19 AB-leden per 31 december 2018 zijn 12 in de loop van 2018 nieuw aangetreden.

Het DB bestaat uit vijf (stemgerechtigde) leden van het AB, aangevuld met twee (niet-stemgerechtigde) leden die door de afdeling Fryslân van de Bond van Nederlandse Architecten zijn voorgedragen.

Ook het DB is in 2018 nogal van samenstelling gewisseld. Wethouders Siebenga (Heerenveen) en Van der Leek (Smallingerland) zijn opgevolgd door wethouders Spoelstra (Achtkarspelen) en Zonderland (Weststellingwerf). Tevens is wethouder Dijkstra (Waadhoeke) in de najaarsvergadering van het AB op 30 november 2018 benoemd als DB-lid. Daarmee is voorzien in de vacature die ontstaat door het verlies van wethouderschap van Van der Ploeg (Dongeradeel) door de fusie per 1-1-2019 van de gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. tot de gemeente Noardeast-Fryslân.

Secretaris van zowel het AB als DB is directeur Visser van hûs en hiem.

Personeel

Op 1 maart 2018 is als adviseur Stefan Stienstra op tijdelijke basis aangesteld voor 32 uur/week. Op 22 november 2018 kon adviseur Piet Klimstra na een dienstverband van ruim 43 jaar wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd de deur van hûs en hiem voor het laatst achter zich dichttrekken. In 2018 werd met 11 medewerkers 9,74 FTE bezet. Het ziekteverzuim bij hûs en hiem is in 2018 uitgekomen op 2,0%, terwijl dat landelijk in de sector 'openbaar bestuur' volgens het CBS (tm 3^e kwartaal 2018) 5,0 % is geweest.

Productiecijfers 2018

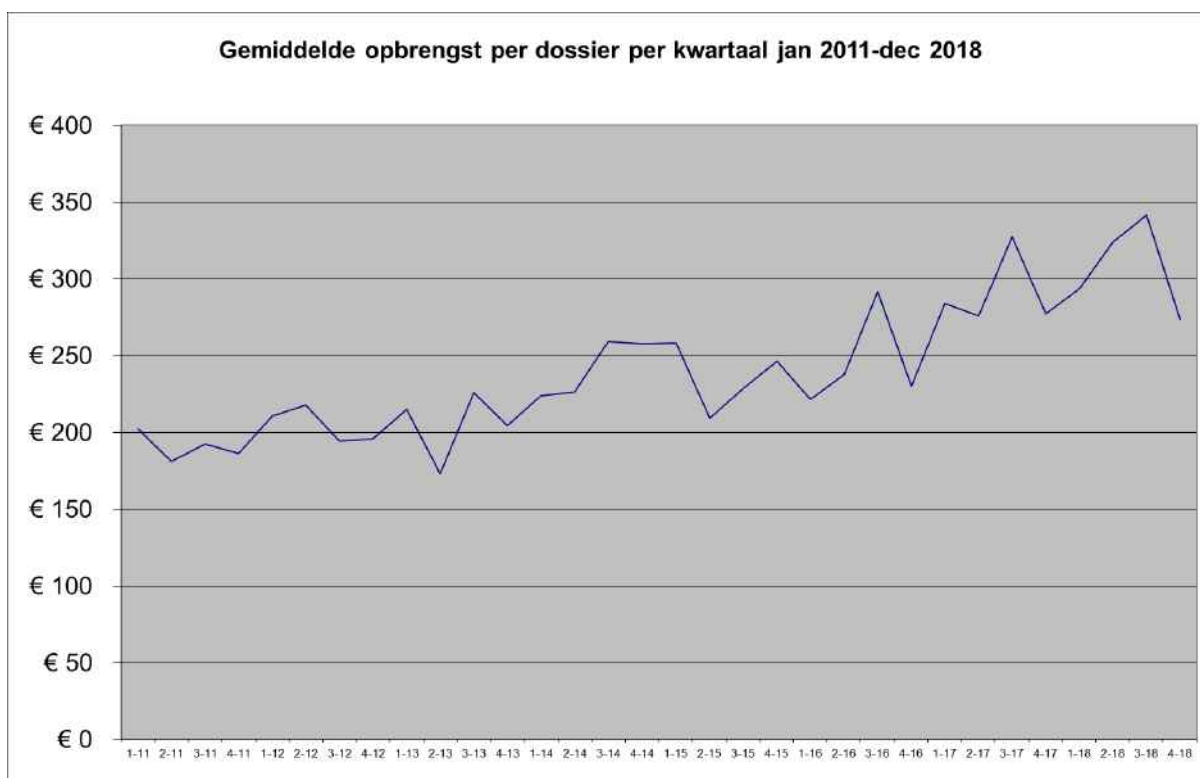
In 2018 zijn in totaal 3.365 (eerste) adviesaanvragen behandeld. In 2017 zijn dit er 3.517 geweest. Daarmee is het aantal (eerste) adviesaanvragen ten opzicht van 2017 met 4,3% afgenomen. Omdat in veel gevallen na de (eerste) adviesaanvraag nog een vervolgaanvraag komt is het totaal aantal planbehandelingen een veelvoud van het aantal (eerste) adviesaanvragen. Het aantal planbehandelingen is amper afgenomen: 6.018 in 2018 ten opzichte van 6.112 in 2017, hetgeen een afname van 1,5% betekent. Er zijn dan ook in 2018 weer meer behandelingen per aanvraag nodig geweest: gemiddeld 1,79. Dat bedroeg in 2017 nog 1,74.

In het eerste halfjaar van 2018 is een voortzetting geconstateerd van de opleving van de economie die ook al in 2017 merkbaar was. Echter, in het tweede halfjaar van 2018 zakte het aantal aanvragen wat in. Oorzaken zijn o.a. problemen in de bouw (tekort aan bouwmaterialen en personeel).

Hierdoor laten bijvoorbeeld ontwikkelaars projecten wat langer liggen. Het is echter geen afstel, slechts uitstel.

In 2018 was van de eerste aanvragen 33,3% vooroverleg. Van het totaal aantal behandelingen in 2018 was 26,2% vooroverleg. Het voeren van vooroverleg alvorens over te gaan tot het aanvragen van een omgevingsvergunning blijkt inmiddels een veel gehanteerd instrument bij de aangesloten gemeenten.

In totaal is uit welstands- en monumentenadvisering (inclusief deelname kwaliteitsteams) in 2018 een bedrag van € 1.058.577 geboekt.

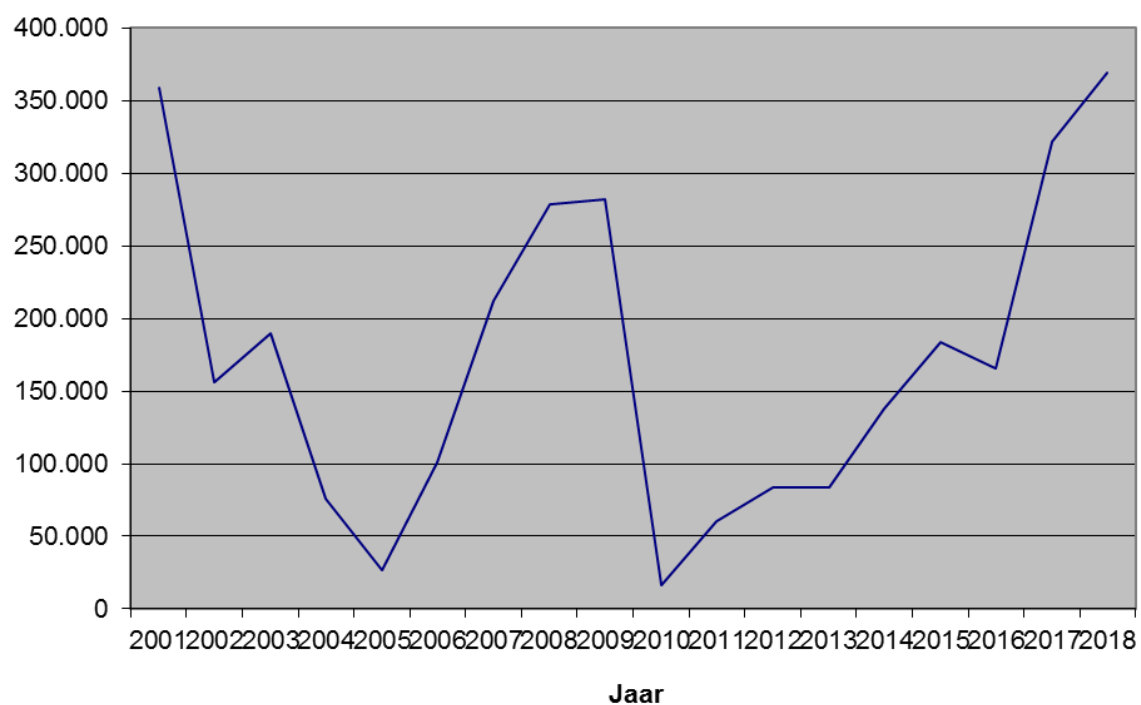

In 2018 is de gemiddelde opbrengst per aanvraag uitgekomen op € 314,58. In 2017 was dit nog € 290,54. De toename is 8,3%. Grotendeels is dit te verklaren uit hogere bouwsommen per aanvraag: het aantal plannen met een bouwsom van méér dan € 100.000 is in 2018 ten opzichte van 2017 gestegen van 30,4% naar 32,2%.

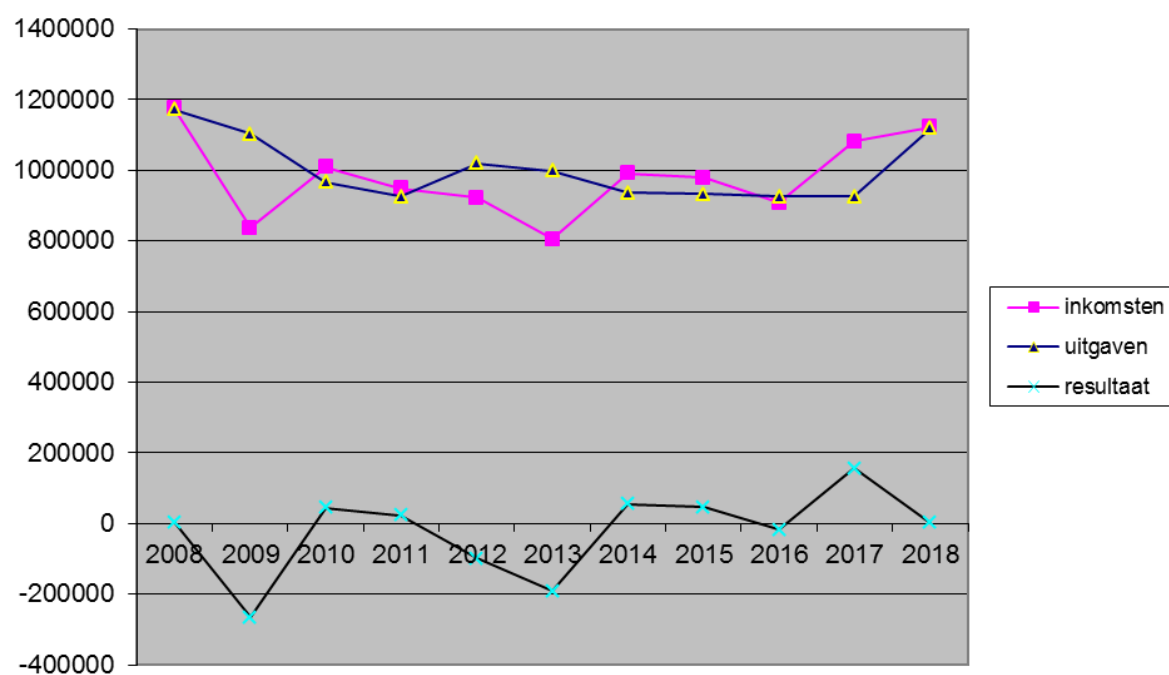
Opbrengsten reguliere advisering per gemeente

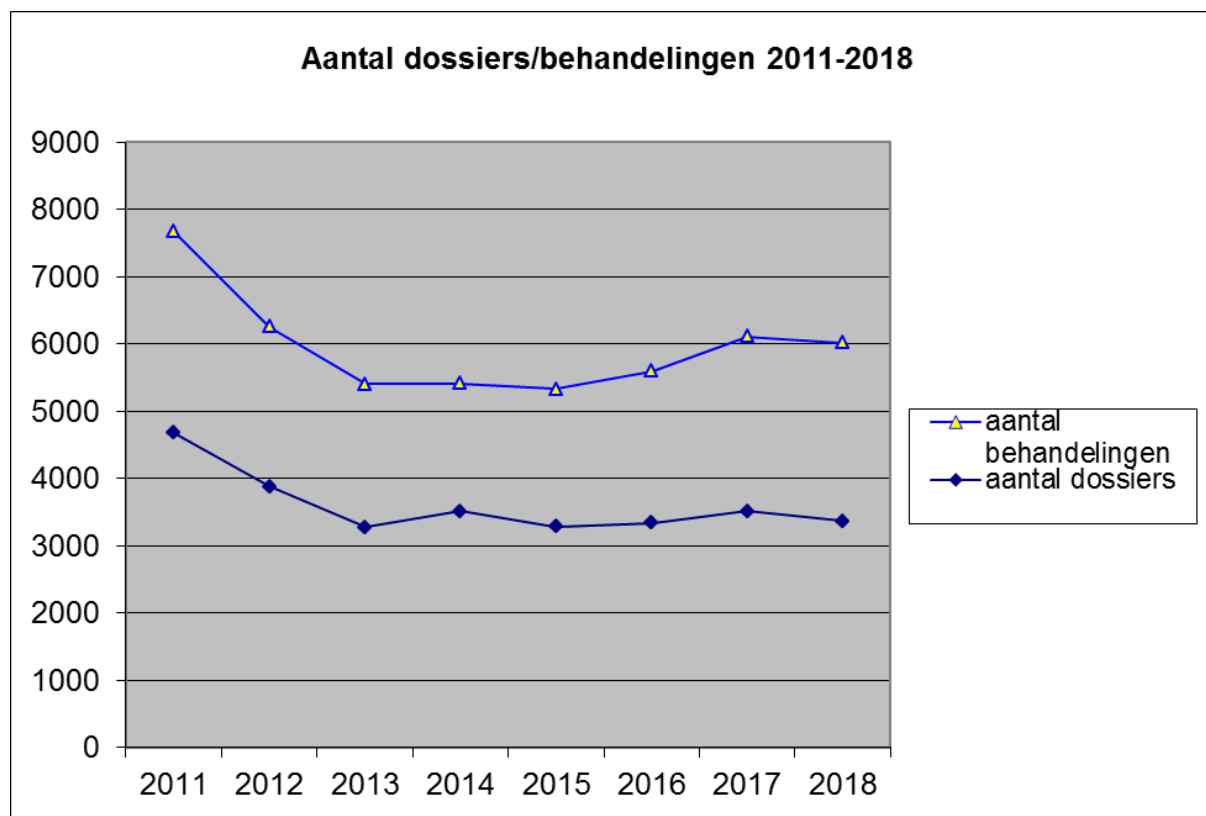
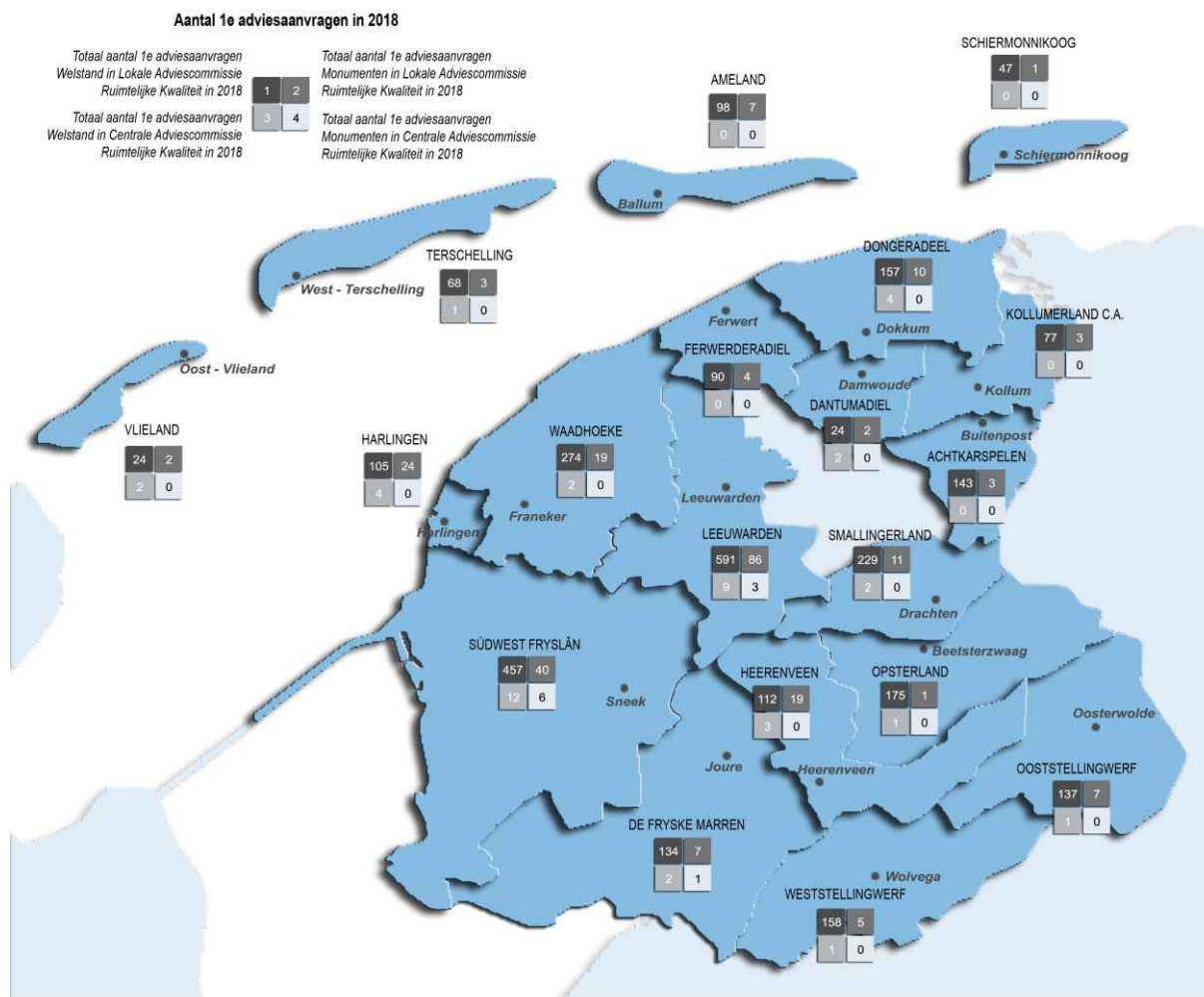
	2015	2016	2017	2018
Achtkarspelen	€ 29.829	€ 35.782	€ 35.139	€ 45.018
Ameland	€ 19.194	€ 25.500	€ 29.033	€ 31.940
Dantumadiel	€ 21.537	€ 16.917	€ 9.412	€ 7.197
Dongeradeel	€ 41.104	€ 45.933	€ 51.320	€ 57.435
Ferwerderadiel	€ 16.061	€ 10.303	€ 16.978	€ 26.668
De Fryske Marren	€ 43.320	€ 43.441	€ 50.388	€ 53.350
Harlingen	€ 26.015	€ 25.480	€ 30.630	€ 34.638
Heerenveen	€ 33.137	€ 27.983	€ 39.387	€ 41.304
Kollumerland c.a.	€ 18.370	€ 24.179	€ 28.009	€ 33.309
Leeuwarden	€ 143.317	€ 171.729	€ 197.920	€ 203.262
Ooststellingwerf	€ 27.160	€ 34.822	€ 33.776	€ 37.891
Opsterland	€ 28.806	€ 49.457	€ 64.302	€ 54.340
Schiermonnikoog	€ 9.209	€ 8.691	€ 7.520	€ 8.602
Smallingerland	€ 52.462	€ 58.302	€ 61.469	€ 71.145
Súdwest-Fryslân	€ 114.193	€ 112.738	€ 161.928	€ 170.370
Terschelling	€ 16.901	€ 19.137	€ 19.628	€ 18.676
Vlieland	€ 10.721	€ 6.769	€ 8.340	€ 7.462
Waadhoeke				€ 92.706
Weststellingwerf	€ 38.408	€ 28.836	€ 40.731	€ 63.264

Ontwikkeling eigen vermogen hûs en hiem 2001-2018

inkomsten-uitgaven-resultaat 2008-2018

ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Inmiddels is bekend geworden dat voor gebouwen met een kantoorfunctie, zoals dat van hûs en hiem, per 2023 een wettelijke verplichting gaat gelden voor een energielabel C. Daarzonder mag het gebouw niet meer als kantoor gebruikt worden.

Het pand van hûs en hiem werd gebouwd rond 1905. Het moge duidelijk zijn dat esthetiek en functie in die tijd belangrijker waren dan energieverbruik. Bij het in gebruik nemen als kantoorpand door hûs en hiem, ruim 20 jaar geleden, was inmiddels wel dubbelglas aangebracht. Verdere energiebesparende maatregelen waren toen echter nog niet getroffen.

Concreet houdt een en ander in dat op weg naar energielabel C in 2023, er grote stappen gezet dienen te worden. Aan een verdere uitwerking daarvan wordt gewerkt. Dit raakt ook de in 2018 geplande instelling van een 'Bestemmingsreserve groot onderhoud'. Immers, er kan gedacht worden aan de vervanging van het aanwezige dubbelglas door veel beter isolerend HR++ glas, en/of het aanbrengen van dakisolatie. In afwachting van een verdere uitwerking van de plannen om te komen tot energielabel C wordt de instelling van een 'Bestemmingsreserve groot onderhoud' even aangehouden.

FINANCIERING

Inzake de realisatie van beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille (art. 13 BBV), kan worden opgemerkt dat het 'Treasurystatuut Hûs en Hiem' dd 24-11-2006 van toepassing is. Hûs en hiem is tevens onderworpen aan de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) en de regeling (verplicht) Schatkistbankieren.

BEDRIJFSVOERING

Hûs en hiem voert welstands- en monumentenadvisering uit voor de deelnemende gemeenten. Ook biedt hûs en hiem diensten aan de deelnemende gemeenten aan voor Nije Pleats, neemt deel aan kwaliteitsteams en biedt ondersteuning op het gebied van (gemeentelijke) monumentenzorg en de actualisering van welstandsnota's. Daarnaast verricht hûs en hiem incidenteel opdrachten voor derden in het kader van *second opinions* en als secretariaat van architectuurprijsvragen.

De dienstverlening wordt afgestemd op de adviesbehoefte van de deelnemende gemeenten. De tarifiering voor de dienstverlening is gebaseerd op een kostendeekkende exploitatie, immers, hûs en hiem is een *non-profit* organisatie.

Om verantwoording af te leggen aan de deelnemende gemeenten inzake het functioneren van de lokale commissies worden jaarverslagen gemaakt. Tevens vinden jaarlijkse evaluatiegesprekken plaats met de verantwoordelijke gemeentelijke portefeuillehouders. Sinds 2013 is ingevoerd dat gemeenteraadsleden en commissieleden regelmatig samen (op de fiets) de resultaten van het gemeentelijk beleid aanschouwen en daarover met elkaar van gedachten wisselen. Het aantal fte's per 31 december 2018 bedraagt 8,96. Voor de bezetting van de commissies beschikt hûs en hiem over een poule van circa 25 externe deskundigen.

WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Hierbij gaat het om het vermogen om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat beleid moet worden aangepast. Het gaat dus om de robuustheid van de begroting. Het vermogen om het beleid door te kunnen zetten is afhankelijk van de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden van de organisatie om niet-begrote kosten te dekken.

De weerstandscapaciteit van hûs en hiem bestaat naast het eigen vermogen uit het begrote positieve resultaat uit de bedrijfsvoering.

Tevens is het bezit van het kantoorpand (Johan Willem Frisostraat 1 in Leeuwarden) als stil vermogen een belangrijke onderdeel van de weerstandscapaciteit. Het pand is onbelast met hypotheek. De WOZ-waarde is per 1-1-2018 vastgesteld op € 388.000. De waarde voor de opstalverzekering (op basis van herbouwwaarde) is gesteld op € 920.000.

Het eigen vermogen (exclusief de waarde van het pand) per 31-12-2018 bedraagt € 366.942. Hierin begrepen is de 'Bestemmingsreserve herinrichting pand' van € 45.000.

De weerstandscapaciteit is bij hûs en hiem dynamisch, dat wil zeggen dat het eigen vermogen beïnvloedbaar is. Immers, ook de tarifiering voor de dienstverlening kan bij een dreigend tekort in de dekking van de vaste lasten redelijk snel aangepast worden. De bedrijfsvoering is er echter op gericht om een verhoging van de tarieven zoveel mogelijk te voorkomen.

De meerjarenraming (2021 – 2023) is gebaseerd op een stabiel aantal adviesaanvragen.

In 2018 heeft een economisch herstel in Nederland zich voortgezet. Inmiddels is de invoering van de Omgevingswet opgeschoven naar 2021. Daarna is nog een ruime overgangperiode van kracht. Overigens, het aantal adviesaanvragen voor hûs en hiem kan negatief beïnvloed worden door wijziging van het welstandregime in diverse gemeenten.

Algemene reserve

In 2018 heeft het Algemeen Bestuur besloten dat, gelet op de risico's die zijn verbonden aan de aard van de werkzaamheden, gestreefd met worden naar een algemene reserve van hûs en hiem van € 900.000. In dit bedrag ligt besloten de waarde van het pand (stille reserve).

Aanwezige stille reserve

De waarde van het pand, Johan Willem Frisostraat 1 te Leeuwarden, is door de gemeente Leeuwarden voor de WOZ vastgesteld per 1-1-2018 op € 388.000. Het pand is onbelast met hypotheek.

Financiële kengetallen

1. Netto schuldquote.
Aangezien hûs en hiem per 31 december 2018 geen uitzettingen heeft als bedoeld in BBV, artikel 36 art d, e en f, is de netto schuldquote nul.
2. Solvabiliteitsratio
Het solvabiliteitspercentage per 31 december 2018 valt te berekenen op 407%, waar dat per 31 december 2017 nog 444% was.
3. Structurele exploitatieruimte
De structurele exploitatieruimte valt te berekenen op 100%.
4. Kengetallen grondexploitatie en belastingcapaciteit zijn bij hûs en hiem niet van toepassing.

VERBONDEN PARTIJEN

In de Gemeenschappelijke Regeling hûs en hiem hebben in 2018 alle gemeenten in Fryslân met uitzondering van Tytsjerksteradiel deelgenomen.

Conform artikel 34 lid 1 van de GR hûs en hiem draagt elke deelnemende gemeente in de kosten van het lichaam bij naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.

Conform artikel 34 lid 2 van de GR hûs en hiem kan een nadelig saldo van de vastgestelde rekening, na in achtneming van het door het Algemeen Bestuur vastgestelde reserveringsbeleid, door de gemeenten worden gedragen in verhouding tot het aantal ingezetenen op 1 januari van het betreffende kalenderjaar.

Conform artikel 34 lid 3 van de GR hûs en hiem kan een batig saldo van de vastgestelde rekening, na in achtneming van het door het Algemeen Bestuur vastgestelde reserveringsbeleid, naar rato van de gemeentelijke bijdragen op basis van de tarieven in het betreffende kalenderjaar, aan de deelnemende gemeenten worden uitbetaald.

JAARREKENING 2018 GEMEENSCHAPPELIJKE REGELING hûs en hiem

Balans	31.12.2018	31.12.2017
<u>Activa</u>		
vaste activa		
materiële vaste activa	14.024	18.269
Investerings met een economisch nut		
vlottende activa		
Vorderingen op openbare lichamen	66.308	135.805
Depot PostNL	290	290
Overige vorderingen	<u>2.665</u>	<u>27.041</u>
	69.263	163.136
Liquide middelen	406.484	234.209
	<u>489.771</u>	<u>415.614</u>
<u>Passiva</u>		
vaste passiva		
eigen vermogen		
Algemene reserve	321.942	165.742
Bestemmingsreserve herinrichting pand	45.000	0
Gerealiseerd resultaat	<u>2.411</u>	<u>156.200</u>
	369.353	321.942
vlottende passiva		
Schulden aan kredietinstellingen	0	0
Schulden aan openbare lichamen	6.858	9.383
Overige schulden	38.655	7.251
Overlopende passiva	<u>74.905</u>	<u>77.038</u>
	120.418	93.672
Totaal	<u>489.771</u>	<u>415.614</u>

Overzicht van baten en lasten

	Rekening 2018	Begroting 2018	Rekening 2017
Baten			
Adviesgeld	1.074.936	875.000	1.021.815
projecten (NP, ABP)	46.069	45.000	59.225
Buitengewone baten/rente	<u>709</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
totaal baten	<u>1.121.714</u>	<u>920.000</u>	<u>1.081.040</u>
Lasten			
Kapitaallasten	4.575	5.000	3.416
Directe personeelskosten vast	867.712	660.000	698.325
Directe personeelskosten flexibel	0	70.000	75.049
Indirecte personeelskosten	19.726	15.000	13.934
Externe personeelskosten	33.768	25.000	25.429
Reservering vakantiegeld 2016	0	0	-20.369
Huisvesting	49.682	19.000	25.402
Kantoorkosten	24.041	26.000	22.985
Organisatiekosten	31.630	35.000	32.678
Inkoop projecten (NP, ABP)	32.626	30.000	32.455
Aanloopkosten Omgevingswet	10.133	25.000	15.047
Diverse lasten (rente, Vpb)	<u>410</u>	<u>10.000</u>	<u>489</u>
totaal lasten	<u>1.074.303</u>	<u>920.000</u>	<u>924.840</u>
resultaat voor bestemming	47.411		156.200
naar bestemmingsreserve	<u>45.000</u>		<u>0</u>
resultaat na bestemming	<u>2.411</u>		<u>156.200</u>

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarop uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.

Balans

Vaste Activa

Materiële vaste activa met economisch nut

Overige investeringen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Slijtende investeringen worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Gronden en terreinen	n.v.t.
Bedrijfsgebouwen	15
Overige materiële vaste activa	5-10

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid kan een voorziening in mindering gebracht worden. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichtingen c.q. het voorzienbare verlies. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stoelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (en deels van) de kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid terzake nader uiteengezet.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

TOELICHTING OP DE BALANS

Materiële vaste activa

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut weer:

	2018	2017
Boekwaarde per 1 januari	€ 18.269	€ 8.524
Investering	- 330	- 13.161
Afschrijvingen	- 4.575	- 3.416
Desinvesteringen	- 0	- 0
Boekwaarde 31 december	€ 14.024	€ 18.269

Vlottende activa

Liquide middelen

Het saldo van de rekening-courant bij de BNG Bank op 31 december bedraagt € 165.612.

Het saldo van de schatkistbankierenrekening bedraagt op 31 december € 240.872.

De kredietfaciliteit die hûs en hiem bij de BNG Bank geniet, betreft een bedrag van € 500.000.

Schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren.

Begroting verslagjaar € 920.000

Drempelbedrag 0,75% van begrotingsbedrag € 6.900

Minimaal drempelbedrag € 250.000

	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfers op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 338.816	€ 270.272	€ 215.668	€ 192.620
Ruimte onder het drempelbedrag	€ -88.816	€ -20.272	€ 34.332	€ 57.380

Vaste passiva

Verloop eigen vermogen

	2018	2017
saldo per 1 januari	€ 165.742	€ 183.764
resultaat voorgaand jaar	- 156.200	- 18.022-
saldo per 31 december	€ 321.942	€ 165.742

Gerealiseerd resultaat

	2018	2017
saldo per 1 januari	€ 156.200	€ 18.022-
resultaat huidig jaar	- 47.411	- 156.200
resultaat voorgaand jaar	- 156.200-	- 18.022
naar bestemmingsreserve	- 45.000	-
saldo per 31 december	€ 2.411	€ 156.200

Bestemmingsreserve

	2018	2017
saldo per 1 januari	€ -	€ -
bestemming resultaat	- 45.000	-
saldo per 31 december	€ 45.000	€ -

Reservering

Voor het moderniseren van het interieur van het pand van hûs en hiem, alsmede voor het uitvoeren van noodzakelijk binnenschilderwerk, is een bestemmingsreserve gecreëerd ten bedrage van € 45.000. Dit bedrag komt volledig, met instemming van het Algemeen Bestuur, ten laste van het resultaat over 2018.

TOELICHTING OP HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

Adviesgelden en overige inkomsten

Aan inkomsten uit reguliere advisering en uit diverse adviesactiviteiten (q-teams, second opinions, e.d.) is in 2018 een bedrag van € 1.074.936 geboekt (hierin begrepen is een bedrag van € 124.929 uit vooroverlegadviesering).

In 2018 zijn aan (eerste) welstandsadviesaanvragen 3.110 behandeld en aan (eerste) monumentenadviesaanvragen 255. Dit is ten opzichte van 2017 een daling van 4% bij de welstandsadviesaanvragen en een daling van 7,6% bij de monumentenadviesaanvragen. Het totaal aantal behandelingen heeft voor welstand 5.616 bedragen en voor monumenten 402. Voor welstand is in 2018 het gemiddeld aantal behandelingen per aanvraag 1,81 geweest en voor monumenten 1,58. Daarmee is het gemiddeld aantal behandelingen per aanvraag in 2018 voor welstand gestegen ten opzichte van 2017, toen voor welstand 1,75 behandelingen per aanvraag plaats hebben gevonden. Voor monumenten was in 2018 het aantal behandelingen 1,58 per dossier, en kleine stijging ten opzichte van 2017 (1,54).

In 2018 zijn verkopen voor een bedrag van € 14.200 geboekt uit deelname aan de Nije Pleats (zes sessies).

In 2018 is de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten uitgereikt en heeft de Abe Bonnema Experience in de Achmeatoren plaatsgevonden. De organisatie hiervan lag deels bij hûs en hiem. Aan verkopen hieruit kon in 2018 een bedrag ad € 31.870 worden geboekt. Voor enkele 'second opinions' is in 2018 aan verkopen een bedrag ad € 2.754 geboekt.

Personeelslasten

Ingaande 1 mei 2017 geldt een nieuwe cao voor gemeentebambtenaren met een looptijd tot 1 januari 2019. De financiële paragraaf heeft onder meer in een salarisverhoging voorzien van 1% per 1 augustus 2017 en 1,5% per 1 januari 2018. Daarnaast is het IKB verhoogd met 0,5% per 1 december 2017 en 0,25% per 1 juli 2018.

Op 1-3-2018 is een nieuwe adviseur aangesteld (in de flexibele schil) en eind november 2018 is een adviseur (met vaste aanstelling) met pensioen gegaan. Daarnaast heeft een adviseur in de flexibele schil per 1 oktober 2018 een vaste aanstelling gekregen.

Het aantal FTE's bedraagt in 2018 gemiddeld in totaal 9,74. Hiervan betreft 8,05 (82,7%) een vaste en 1,69 (17,3%) een tijdelijke aanstelling.

De post Netto salarissen is in 2018 hoger geweest dan in 2017. De cijfers van 2017 zijn echter geflatteerd. Immers, een groot deel van het vakantiegeld in 2017 was al uitbetaald in 2016, in verband met de invoering van het IKB per 1-1-2017. Ook is een post 'Flexkracht' in 2017 door een aanstelling in 2018 onderdeel van de reguliere salarislust geworden. Samen met de cao-loonsverhoging (1,5% per 1-1-2018) valt de netto salarislust in 2018 (€ 437.393) derhalve fors hoger uit ten opzichte van 2017 (€ 375.422).

Hetzelfde effect doet zich voor bij de post Loonheffing. In 2018 is er dan ook € 286.955 afgedragen aan de Belastingdienst. Over 2017 bedroeg dat € 223.752.

En omdat in 2018 ook de werkgeversbijdrage in het ABP-pensioen ten opzichte van 2017 met 8,5% is gestegen, is de post Pensioen in 2018 met € 143.364 eveneens fors hoger dan in 2017 (€ 119.167).

De totale salarislust in 2018 is uitgekomen op € 867.712. En dat is hoger dan in 2017 (€ 753.005).

De post Indirecte personeelskosten is in 2018 uitgekomen op € 19.726, hetgeen hoger is dan in 2017 (€ 13.934). Dit wordt o.m. veroorzaakt door hogere kosten voor scholing/cursussen en kosten inzake het afscheid door pensionering na een dienstverband van ruim 43 jaar van Piet Klimstra.

De post Externe personeelskosten (presentievergoeding commissieleden, exclusief kosten flexkracht) is in 2018 uitgekomen op € 33.768. Dit is hoger dan in 2017 (€ 25.429), mede door de aanpassing van de vergoeding voor het commissielidmaatschap.

	Rekening 2018	Begroting 2018	Rekening 2017
Directe personeelskosten	716.978	660.000	677.956
Flexibel	150.734	70.000	75.049
Indirecte personeelskosten	19.726	15.000	13.934
Externe personeelskosten	33.768	25.000	25.429
Totaal	921.206	770.000	792.358

Wet WNT (Wet normering topinkomens)

Het normenkader rondom de 'Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector (hierna: WNT) is bekrachtigd in het Besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari 2014, nr. 2014-0000106049 en de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari 2014, nr. 2014-0000 104920.

De WNT is per 1 januari 2013 in werking getreden. Beloningen van bestuurders en overige topfunctionarissen in de (semi)publieke sector dienen wettelijk genormeerd, respectievelijk gemaximeerd te worden. Dit heeft geresulteerd in de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Hiermee wordt WOPT ingetrokken. De WNT voorziet in een democratisch gelegitimeerd instrument waarmee normen en verplichtingen kunnen worden opgelegd voor de bezoldiging van bestuurders en andere topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De gemeenschappelijke regeling is verplicht om jaarlijks in de jaarrekening de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionaris op persoonsnaam op te nemen voor zover deze een drempelbedrag van € 1.700 overschrijden, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum.

Ten aanzien van interim-functionarissen die geen topfunctie vervullen hebben wij gebruik gemaakt van de mogelijkheid die paragraaf 6 van de Beleidsregels toepassing WNT biedt inzake de volledige openbaarmaking van deze functionarissen. Op basis van de Beleidsregels toepassing WNT (inclusief de wijziging van paragraaf 6 volgens besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 12 maart 2014, nr. 2014-0000142706 kán en hoeven wij niet volledig te voldoen aan de verplichting voor openbaarmaking van deze interim-functionarissen zoals voorgeschreven in artikel 4.2 lid 2c van de WNT (inclusief verwerking Aanpassingswet WNT). Voor 2018 geldt als maximumbedrag € 189.000,- inclusief belaste onkostenvergoedingen en pensioenbijdrage.

In 2018 hebben geen bezoldigingen boven deze bezoldigingsnorm plaatsgevonden. Zowel bij vast als bij tijdelijk personeel.

Aandachtspunt

De WNT geeft aan dat de gemeenschappelijke regeling verplicht is om jaarlijks in het financieel jaarverslag de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionaris op persoonsnaam op te nemen voor zover deze een drempelbedrag van € 1.700 overschrijden, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum. Dit houdt in dat de directeur mét financiële gegevens en de leden van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling hûs en hiem zónder financiële gegevens opgenomen moeten worden in de jaarrekening.

In 2018 betreft dit alsdan de volgende personen:

Functiegegevens	Marc A. Visser
van - tot	directeur/secretaris
deeltijdfactor	1-1-2018 / 31-12-2018
gewezen topfunctionaris?	1,0 FTE
dienstbetrekking?	Nee
	Ja

Bezoldiging

Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	€ 78.888
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.117
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	€ 189.000
Totale bezoldiging	€ 94.005

Gegevens 2017

van - tot	1-1-2017 / 31-12-2017
deeltijdfactor	1,0 FTE
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	€ 77.084
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.074
Totale bezoldiging	€ 91.158

Aan de hieronder vermelde functionarissen zijn in 2018 (evenals in 2017) geen vergoedingen betaald.

Leden van het DB:

- H. Deinum, A. van der Ploeg, R. van der Leek, G. Wielinga, S. Siebenga, J. Spoelstra, H. Zonderland, L. Oudenaarde, K. Kat

Leden van het AB:

- K. Antuma, J. Spoelstra, P. IJnsen, Th. Faber, R. Bos, G. Wiersma, A. van der Ploeg, J.J. Hijma, J. van der Pal, F. Veltman, H. Kuiken, M. le Roy, J. van Veen, S. Siebenga, J. Benedictus, H. Deinum, F. Hijlkema, S. de Boer, A. Postma, E.E. Gerbrands, G. Heeringa, E. ter Keurs, R. van der Leek, G. Wielinga, S. Haringa, E.J. van Leunen, R. Hoekstra, J. Dijkstra, C. Trompetter, H. Zonderland

Huisvesting/Apparaatskosten

Huisvesting:

In 2018 is een niet begrote post van € 25.000 geboekt op overige huisvestingskosten. Dit betreft een bevoorschotting op diverse kosten voor de upgradering van het interieur van het pand van hûs en hiem. Een en ander heeft met instemming van het DB plaatsgevonden.

Tevens is een aantal nota's met een totaal van € 7.350 geboekt van de interieurarchitect.

Onder andere hierdoor is de totale uitgave in 2018 aan Huisvestingskosten op € 49.683 uitgekomen, waar € 19.000 was begroot.

Kantoorkosten:

De post Kantoorkosten was in 2018 met € 24.040 in totaal ca. € 2.000 lager dan begroot (€ 26.000) en was een fractie hoger dan in 2017 (€ 22.984).

Organisatiekosten:

De post Organisatiekosten was in 2018 met € 31.630 zo'n € 3.500 lager dan begroot (€ 35.000) en een fractie lager dan in 2017 (€ 32.678).

Diverse lasten

Inkoop Nije Pleats

Aan inkoopkosten voor Nije Pleats is in 2018 een bedrag ad € 14.088 geboekt. Deze post bestaat uit kosten van externe projectmedewerkers. Omdat er aan verkopen een bedrag ad € 14.200 tegenover staat, is er een positief saldo van € 112. Hierbij dient vermeld te worden dat er € 2.500 aan opbrengst in 2019 is terecht gekomen, omdat het eindadvies pas in januari 2019 is verzonden.

Inkoop Abe Bonnema Prijs

In 2018 is de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten uitgereikt. De totale kosten in 2018 hebben € 18.538 bedragen. Hier staan € 31.870 aan inkomsten (voornamelijk doorbelaste uren) tegenover, zodat er een positief saldo is van € 13.332.

Tenslotte zijn in 2018 kosten geboekt op de rekening Aanloopkosten Omgevingswet: € 10.133. Dit betreft voornamelijk de kosten van een documentaire filmproductie voor hûs en hiem.

De opstelling van de Huisvesting/Apparaatskosten:

	Rekening 2018	Begroting 2018	Rekening 2017
<u>Huisvesting</u>			
Voorziening groot onderhoud	0	1.000	6.000
Onderhoudskosten gebouw	2.269	2.500	3.701
Onderhoudskosten tuin	751	500	915
Schoonmaakkosten	8.531	8.500	8.345
Gas en elektrisch	4.425	4.650	4.890
Water	75	100	78
Huisvuilkosten	279	250	262
Overige huisvestingskosten	33.353	1.500	1.211
<u>Kantoorkosten</u>			
Kantoorartikelen	1.694	1.500	696
Kantine	607	500	424
Drukwerk	0	2.000	2.000
Kosten kopieermachine	226	0	79
Kosten website	706	1.000	545
Kosten automatisering	20.676	20.000	18.822
Overige kantoorkosten	132	1.000	419
<u>Organisatiekosten</u>			
Verzekeringen	3.701	3.000	3.060
Contributies	11.285	9.500	9.627
Abonnementen/boeken	727	500	173
Porti	1.312	2.000	1.454
Telefonie	2.002	2.500	2.402
Belastingen divers	3.379	3.000	3.273
Accountantskosten	6.850	6.500	6.650
Kosten voorlichting	0	0	147
Kosten DIROV	949	1.000	1.350
Diverse organisatiekosten	1.425	7.000	4.542
Totaal	105.354	80.000	81.065

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur als bedoeld in art. 33 van de Gemeenschappelijke Regeling 'hûs en hiem'.
d.d. 28 juni 2019

G. Wielinga, voorzitter

M.A. Visser, secretaris

Staat van activa rekening hûs en hiem miv 2018 (lineaire afschrijving)

jaar aanschaf	omschrijving	grootboekrek	looptijd	resterende jaren	percentage afschrijving boekwaarde	investering	2018		
							boekwaarde begin boekjaar	afschrijving boekjaar	boekwaarde einde boekjaar
2015	SONY LED-TV	0008	5	3	20,00%	€ 2.346,28	€ 1.407,76	€ 469,26	€ 938,50
2015	Wifi-installatie	0003	5	3	20,00%	€ 1.590,00	€ 954,00	€ 318,00	€ 636,00
2016	Huawei P8 (2x) VOP Telecom	0004	3	2	33,33%	€ 451,42	€ 300,96	€ 150,48	€ 150,48
2016	Huawei P8 (2x) Coolblue	0004	3	2	33,33%	€ 477,69	€ 318,46	€ 159,23	€ 159,23
2016	Huawei P8 (1x) Coolblue	0004	3	2	33,33%	€ 238,84	€ 159,22	€ 79,62	€ 79,60
2008	Inventaris (vloerbedekking)	0002	10	1	10,00%	€ 15.395,04	€ 1.539,50	€ 1.539,50	€ 0,00
2008	Inventaris (kasten adm)	0002	10	1	10,00%	€ 1.906,67	€ 190,66	€ 190,66	€ 0,00
2018	Inventaris (stoel adm) Bremer	0002	5	5	20,00%	€ 330,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 330,00
2017	cv ketel Remeha	0001	10	10	10,00%	€ 3.750,00	€ 3.750,00	€ 375,00	€ 3.375,00
2017	HP printer administratie	0003	5	5	20,00%	€ 428,10	€ 428,10	€ 85,62	€ 342,48
2017	Ergonomiespecialist (kruk)	0002	5	5	20,00%	€ 719,00	€ 719,00	€ 143,80	€ 575,20
2003	Huisvesting	0001	15	1	7,70%	€ 3.403,40	€ 237,70	€ 237,70	€ 0,00
2017	Huisvesting (markiezen)	0001	10	10	10,00%	€ 8.263,46	€ 8.263,46	€ 826,35	€ 7.437,11
€ 25.932,21							€ 18.268,82	€ 4.575,22	€ 14.023,60

Aan het Algemeen Bestuur van de
Gemeenschappelijke Regeling Hûs en Hiem

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de Gemeenschappelijke Regeling Hûs en Hiem (hierna: GR Hûs en Hiem) te Leeuwarden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel het vermogen van GR Hûs en Hiem per 31 december 2018 als van de baten en lasten over 2018 in overeenstemming met het in Nederland geldende Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder de verordeningen van GR Hûs en Hiem.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de winst- en verliesrekening over 2018;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen en
4. verantwoording in het kader van de Wet Normering Topinkomens (WNT), als zelfstandig paragraaf onderdeel uitmakend van de jaarverslag van GR Hûs en Hiem.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het Controleprotocol WNT. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van GR Hûs en Hiem zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 10.700. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstoleranties bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten, inclusief toevoegingen aan reserves. De materialiteit is gebaseerd op het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan hen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 500 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de programmaverantwoording en
- de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuurd voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. In dit kader is het dagelijks bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de gemeenschappelijke regeling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het dagelijks bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het dagelijks bestuur het voornemen heeft om de gemeenschappelijke regeling te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn,het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controle-verklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaet zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Drachten, 10 april 2019

Bentacera Registeraccountants B.V.
was getekend

T.A. Schurer RA

BIJLAGE 1.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR EN BUREAU

DAGELIJKS BESTUUR.

Leden:	H. Deinum, voorzitter
	A. van der Ploeg, penningmeester en vicevoorzitter
	R. van der Leck (tot 15-3-2018)
	G. Wielinga
	S. Siebenga (tot 15-3-2018)
	J. Spoelstra (vanaf 30-11-2018)
	H. Zonderland (vanaf 30-11-2018)
	L. Oudenaarde
	K. Kat
	M.A. Visser, directeur/ secretaris

ALGEMEEN BESTUUR.

Ingevolge artikel 8 van de Gemeenschappelijke Regeling zijn door de deelnemende gemeentebesturen de volgende leden en plaatsvervangende leden bestuurders aangewezen als lid van het Algemeen Bestuur

<u>Gemeente</u>	<u>Lid</u>	<u>Plaatsvervangend lid</u>
Achtkarspelen	K. Antuma (tot 29-6-2018)	
Achtkarspelen	J. Spoelstra (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Ameland	P. IJnsen (tot 29-6-2018)	
Ameland	Th. Faber (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Dantumadiel	R. Bos (tot 29-6-2018)	
Dantumadiel	G. Wiersma (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Dongeradeel	A. van der Ploeg	M.C.M. Waanders
Ferwerderadiel	J.J. Hijma	W. van den Berg
De Fryske Marren	J. van der Pal	Vacature
Harlingen	M. le Roy (tot 29-6-2018)	
Harlingen	H. Kuiken (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Heerenveen	S. Siebenga (tot 15-3-2018)	
Heerenveen	J. van Veen (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Kollumerland c.a.	J. Benedictus	B. Bilker
Leeuwarden	H. Deinum	Vacature
Ooststellingwerf	S. de Boer (tot 29-6-2018)	
Ooststellingwerf	F. Hijlkema (vanaf 29-6-2018)	J. Jongsma
Opsterland	A. Postma	E. van Selm
Schiermonnikoog	G. Heeringa (tot 29-6-2018)	
Schiermonnikoog	E.E. Gerbrands (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Smallingerland	R. van der Leck (tot 15-3-2018)	
Smallingerland	E. ter Keurs (vanaf 29-6-2018)	Vacature
Súdwest-Fryslân	G. Wielinga	Vacature
Terschelling	E.J. van Leunen (tot 29-6-2018)	
Terschelling	S. Haringa (vanaf 29-6-2018)	J. Hoekstra-Sikkema
Vlieland	R. Hoekstra	H. Visser
Waadhoeke	J. Dijkstra (vanaf 29-6-2018)	N. Haarsma
Weststellingwerf	C. Trompetter (tot 29-6-2018)	
Weststellingwerf	H. Zonderland (vanaf 29-9-2018)	J. Jongebloed

BUREAU.

1. G. Boschloo, adviseur ruimtelijke kwaliteit
2. A. R. J. Bremer, adviseur ruimtelijke kwaliteit
3. M. Eskens, adviseur ruimtelijke kwaliteit
4. M. Helder, administratie
5. P. Klimstra, adviseur ruimtelijke kwaliteit (tot 23-11-2018)
6. G.J. Timmer, monumentenadviseur
7. A. van Sloten, administratie
8. S. Stienstra, adviseur ruimtelijke kwaliteit (vanaf 1-3-2018)
9. M.A. Visser, directeur
10. Joh. de Vries, adviseur ruimtelijke kwaliteit
11. F.F. van der Werff, hoofd administratie
12. J. van Zellingen, adviseur ruimtelijke kwaliteit

BIJLAGE 2

SAMENSTELLING COMMISSIES

ADVISERENDE LEDEN: ARCHITECTEN.

1. J. Bosma	Leeuwarden	
2. K. Couwenberg	Engwierum	
3. S. van der Wal	Burum	
4. E. Wijffels	Langezwaag	
5. J.P. Nicolai	Groningen	(reserve)
6. M. ter Veen	Groningen	(reserve)
7. A. Zeinstra	Amsterdam	(reserve)

ADVISERENDE LEDEN: STEDENBOUWKUNDIGEN.

1. S. van Assen	Hieslum	
2. W. van der Schaaf	Stiens	
3. J. Kalfsbeek	Wijnaldum	(reserve)
4. J. Schuurman	Wildervank	(reserve)

ADVISERENDE LEDEN: LANDSCHAPSKUNDE.

1. J. Plantenga	Leeuwarden	
2. C. Snoep	Oudehorne	
2. A. Garrelts	Haren	(reserve)
3. P. de Ruyter	Haarlem	(reserve)

ADVISERENDE LEDEN: BURGERS C.S.

1. S. Kromkamp	Franeke	
2. M. Schroor	Leeuwarden	
3. T. Huisink	Leeuwarden	
4. D. Huitema	Leeuwarden	(reserve)
5. H. Talsma	Burdaard	(reserve)

ADVISERENDE LEDEN: MONUMENTENARCHITECTEN.

1. M. Berenschot	Bolsward	
2. J.G. Brouwer	Beetsterzwaag	
3. W. Bouma	Balk	(reserve)
4. C. Hooysschuur	Krommenie	(reserve)
5. C. Versloot	Leeuwarden	(reserve)

ADVISERENDE LEDEN: ARCHITECTUURHISTORICI.

1. C. The	Groningen	
2. R. de Vries	Blesdijke	
3. M. Martin	Groningen	(reserve)

Overzichten productiecijfers per gemeente

Productiecijfers 2018: opbrengst per gemeente/derden

gemeente	opbrengst adviesaanvragen	opbrengst Nije Pleats	opbrengst divers	totaal opbrengst
1 Achtkarspelen	€ 45.018	€ 0	€ 0	€ 45.018
2 Ameland	€ 31.940	€ 0	€ 0	€ 31.940
3 Dantumadiel	€ 7.197	€ 0	€ 0	€ 7.197
4 Dongeradeel	€ 57.435	€ 0	€ 255	€ 57.690
5 Ferwerderadiel	€ 26.668	€ 0	€ 0	€ 26.668
6 De Fryske Marren	€ 53.350	€ 0	€ 0	€ 53.350
7 Harlingen	€ 34.638	€ 0	€ 0	€ 34.638
8 Heerenveen	€ 41.304	€ 0	€ 816	€ 42.120
9 Kollumerland c.a.	€ 33.309	€ 0	€ 0	€ 33.309
10 Leeuwarden	€ 203.262	€ 0	€ 5.967	€ 209.229
11 Ooststellingwerf	€ 37.891	€ 0	€ 0	€ 37.891
12 Opsterland	€ 54.340	€ 2.200	€ 0	€ 56.540
13 Schiermonnikoog	€ 8.602	€ 0	€ 0	€ 8.602
14 Smallerland	€ 71.145	€ 0	€ 0	€ 71.145
15 Súdwest-Fryslân	€ 170.370	€ 4.400	€ 0	€ 174.770
16 Terschelling	€ 18.676	€ 5.000	€ 0	€ 23.676
17 Vlieland	€ 7.462	€ 0	€ 408	€ 7.870
18 Waadhoeke	€ 92.706	€ 2.600	€ 0	€ 95.306
19 Weststellingwerf	€ 63.264	€ 0	€ 0	€ 63.264
	€ 1.058.577	€ 14.200	€ 7.446	€ 1.080.223
provincie Fryslân/FUMO				€ 6.159
diverse (second opinions, Abe Bonnema Prijs e.d.)				€ 34.624
				€ 1.121.006

Productiecijfers 2018: naar aard (eerste) adviezen in %

gemeente	voldoet	voldoet mits	voldoet niet	aanhouden	vooroverleg
1 Achtkarspelen	30,8	15,8	13,7	1,4	38,3
2 Ameland	29,5	13,3	8,6	1,9	46,7
3 Dantumadiel	34,6	11,5	7,7	3,9	42,3
4 Dongeradeel	34,7	16,7	13,2	1,2	34,2
5 Ferwerderadiel	30,9	12,7	14,9	0,0	41,5
6 De Fryske Marren	22,0	14,2	17,0	0,7	46,1
7 Harlingen	26,4	22,5	17,8	6,2	27,1
8 Heerenveen	33,6	18,3	10,7	5,3	32,1
9 Kollumerland c.a.	30,0	21,3	13,7	1,2	33,8
10 Leeuwarden	36,8	22,0	18,3	3,5	19,4
11 Ooststellingwerf	24,3	6,3	7,6	1,4	60,4
12 Opsterland	32,7	12,4	5,1	2,3	47,5
13 Schiermonnikoog	33,3	10,4	16,7	0,0	39,6
14 Smallingerland	34,2	10,8	11,7	4,2	39,1
15 Súdwest-Fryslân	26,2	26,6	14,7	3,0	29,5
16 Terschelling	29,6	18,3	19,7	5,6	26,8
17 Vlieland	23,1	7,7	11,5	7,7	50,0
18 Waadhoeke	31,1	17,7	18,1	4,4	28,7
19 Weststellingwerf	41,1	12,9	8,6	0,6	36,8
totaal hûs en hiem	31,6	17,9	14,2	3,0	33,3

Productiecijfers 2018: naar categorieën bouwsommen in %

gemeente	≤5.000	5.001- 25.000	25.001- 100.000	100.001- 250.000	≥250.001
	%	%	%	%	%
1 Achtkarspelen	17,9	22,6	27,4	17,9	14,2
2 Ameland	28,0	22,7	26,7	8,0	14,6
3 Dantumadiel	5,6	16,7	44,4	22,2	11,1
4 Dongeradeel	20,2	25,8	17,7	21,0	15,3
5 Ferwerderadiel	15,4	24,4	25,6	24,4	10,2
6 de Fryske Marren	11,1	23,2	24,1	18,5	23,1
7 Harlingen	21,8	21,8	28,7	15,0	12,7
8 Heerenveen	21,2	33,0	18,1	16,0	11,7
9 Kollumerland c.a.	13,6	13,6	28,8	22,7	21,3
10 Leeuwarden	31,7	22,3	15,3	17,1	13,6
11 Ooststellingwerf	21,6	17,6	34,3	16,7	9,8
12 Opsterland	24,1	22,7	19,1	20,6	13,5
13 Schiermonnikoog	40,6	18,8	28,1	9,4	3,1
14 Smallingerland	29,9	28,3	14,1	16,8	10,9
15 Súdwest-Fryslân	18,9	23,5	25,1	17,3	15,2
16 Terschelling	24,2	31,0	20,7	15,5	8,6
17 Vlieland	53,0	17,6	5,9	5,9	17,6
18 Waadhoeke	17,0	23,6	21,8	17,5	20,1
19 Weststellingwerf	15,9	18,9	26,5	25,0	13,7
totaal hûs en hiem	22,7	23,3	21,8	17,8	14,4

Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) 'van bovenaf' en 'van onderop'.

Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is een belangrijk onderdeel van het implementatieprogramma 'Aan de slag met de Omgevingswet'. Het beheer van het DSO is inmiddels op een drietal niveaus geborgd:

- het strategisch beheer berust bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK),
- het tactisch beheer berust bij het Kadaster,
- het operationeel beheer berust bij de ontwikkelpartners Geonovum, Rijkswaterstaat en ook het Kadaster.

Het immense automatiseringstraject is van cruciaal belang voor de invoering van de Omgevingswet.

Maar niet alleen dient 'van bovenaf' dit werk naar behoren te worden uitgevoerd. Ook lagere overheden moeten aan de bak. Een drietal punten mag uw aandacht hebben:

- het omzetten van omgevingsdocumenten naar de nieuwe publicatiestandaard,
- het vertalen van lokale juridische regels naar toegankelijke en toepasbare regels,
- het kunnen koppelen van eigen software aan het DSO.

Voor alle duidelijkheid: het is aan de bevoegde gezagen zelf om vorm te geven aan hun werkwijze en bestuurscultuur (bron: Bestuursakkoord implementatie Omgevingswet).

Het 'van onderop' opbouwen is dan ook een kernonderdeel voor uiteindelijke vormgeving van de invoering van de Omgevingswet.

Overigens, de geplande invoering van de Omgevingswet per 1-1-2021 voorziet er ook in dat op dat moment de DSO in zoverre klaar is dat het dienstverleningsniveau gelijk is aan het huidige. Dat wil zeggen dat er:

- een vergunningsvraag ingediend kan worden,
- door gebruikers een melding kan worden gedaan,
- er een viewer beschikbaar is met geometrische informatie.

Daarna vindt doorontwikkeling van het DSO plaats tot tenminste 2024. Dan zal alle beoogde functionaliteit beschikbaar zijn.

Tabel 1. Samenvattende weergave van de overgangsfase

Direct na inwerkingtreding	Eerste jaren na inwerkingtreding	5 jaar na inwerkingtreding	10 jaar na inwerkingtreding
• Gemeenten hebben omgevingsplan van rechtswege. • Digitaal stelsel in de lucht voor nieuw stelsel met behoud van huidige mogelijkheden. • Alle nieuwe besluiten volgens nieuw recht. • Veel provincies hebben in beginsel een omgevings-verordening, mogelijk komt er deels overgangsrecht • Nieuwe uitvoerings-regelgeving Rijk in werking. • Rijk heeft nationale omgevingsvisie.	• Decentrale overheden zijn bezig met beleidsvorming en nieuwe regelgeving. • Afronding besluitvorming en beroepsprocedures volgens oud recht.	• Ook de gemeenten hebben omgevingsvisies. • Digitaal stelsel verder uitgebouwd met nieuwe mogelijkheden. • Oud recht en oude rechtsfiguren spelen bijna geen rol meer. • Alleen gemeenten werken nog door aan ombouwen omgevingsplannen.	• Stelsel volledig in werking. • De overgangsfase is afgerond en het overgangrecht speelt geen rol meer.

Tijdschema invoering Omgevingswet. Bron: Invoeringswet Omgevingswet, consultatieversie (memorie van toelichting)